

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	перший (бакалавр)
Кафедра	Реставрації та експертизи творів мистецтва	Рік навчання	4
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Вибіркова
Спеціальність	023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»	Семестр	8

РЕСТАВРАЦІЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА НА ПАПЕРОВІЙ ОСНОВІ

Семестр 8 (весна 2026)

26 січня — 4 квітня

Викладач	Дерев'янка Артем Юрійович, старший викладач.
E-mail	arty.derevyanko@gmail.com
Заняття	Згідно з розкладом, он лайн
Консультації	Субота 11.30 – 13.00
Адреса	Онлайн
Телефон	+380 50 591 66 23 (Вайбер, Телеграм)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи або чат у Телеграм. Комунікація здійснюється тільки у робочі дні. Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — РТПО.); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання. Розширення: текст — doc, docx, ілюстрації — jpeg, pdf*. Окрім роздружок для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Консультування з викладачем відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Методичні рекомендації

1. Бідзіля В.О. Біоциди в реставраційній практиці Київ: Національний науково дослідний реставраційний центр України, 2003. 64 с.

2. Жердзицький, В. Живопис. Техніка і технологія. Харків: Колорит, 2006. 327 с. 3. Лоханько В.Є. Художні матеріали і техніка живопису. Харків: Мистецтво, 1938. 187 с.
4. Лоханько Ф.П. Флорова Т.І. Художні Матеріали: Техніка живопису. Київ: Держ. видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР., 1960. 142 с.
5. Скоп Л. Українське церковне малярство у Галичині: техніка та технологія XV XVIII ст. Львів: Коло, 2013. 192 с.
6. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації. Київ: Мистецтво, 2009. 304 с.
7. Шуліка В.В. Методичні рекомендації «Мінеральні фарби темперного живопису». – Харків: ХДАДМ, 2004. – 49 с.
8. Шуліка В.В. Методичні рекомендації «Органічні барвники темперного живопису». – Харків: ХДАДМ, 2005. – 56 с.
9. Шуліка В.В. Техніка декорування левкасів слобожанських ікон другої половини XVII століття. *Історичні, культурні, та соціально-економічні аспекти регіонального розвитку*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кременчук: ПП. Щербатих О.В., 2017. С.110 – 112.
10. Шуліка В.В. Техніка декорування та орнаментальні мотиви фактурних левкасів слобожанських ікон другої половини XVII ст. *Могилянські читання 2018 року*. Дослідження сакральних пам'яток України. Збірник наукових праць /ред. рада: О.В.Рудник (голова) та ін. Київ: НКПІКЗ, Фенікс, 2018. С. 197 – 202.
11. Шуліка В.В. Валер Бондар: живопис на склі, творчий метод, техніка, матеріали, реставрація. Український мистецтвознавчий дискурс. №4, 2023 Київ: Національний авіаційний університет; Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 111 – 117.
13. Шуліка В.В. Живопис на склі Валера Бондаря: досвід реставрації. *Наукова реставрація: досвід та новації*. Наукові доповіді XII Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 21 – 22 червня 2023 р. Київ: ННДРЦУ, С. 447 – 451.
14. Шуліка В. Радченко Я. Переяславський іконописний осередок кінця XIX – початку XX ст.: технологічні та художні особливості. *Музей та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності (до 100-річчя Реставраційної майстерні Лаврського музею культур та побуту)*. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції 19 – 20 вересня 2024 р. Київ, Україна. Київ: Національний заповідник «Києво-Печерська лавра», 2024. С. 254–263.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Проектор. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word. Zoom, Мольберти, художні матеріали.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою програми дисципліни «Реставрація творів мистецтв на паперовій основі» є:

- оволодіння сучасними методами реставрації творів на паперовій основі з застосуванням сучасних та класичних матеріалів, заснованими на принципах наукової, «музейної» реставрації;
- виконання під час практичної реставрації на високому професійному рівні консерваційних та реставраційних робіт на творах, що мають культурну цінність;
- самостійне ведення реставраційної документації, вміння орієнтуватись у видах та причинах руйнувань;

- ознайомлення здобувачів вищої освіти методикам реставрації, з реставраційними матеріалами.

До головних **задач** курсу належить: набуття практичних навичок з підготовки необхідних технічних матеріалів для реставрування: основи, ґрунту, фарбового шару творів на паперовій основі; вивчення процесу реставрації творів на паперовій основі, основних етапів і послідовності роботи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни **«Реставрація творів мистецтва на паперовій основі»** здобувач повинен

знати: термінологію матеріалів та технік реставрації, послідовність техніко-технологічних процесів консервації, особливості старіння матеріалів.

вміти: виконувати консерваційні роботи творів мистецтва на паперовій основі.

навички: діагностики стану творів мистецтва, складати програму консерваційно-реставраційних робіт.

Загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності, що забезпечує дисципліна

ЗК 2. Здатність зберігати і примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 5. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

СК 1. Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно-просторового та візуального середовища.

СК 2. Здатність володіти основними класичними і сучасними категоріями та концепціями мистецтвознавчої науки.

СК 3. Здатність формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей.

СК 4. Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах за спеціалізаціями.

СК 7. Здатність адаптувати творчу (індивідуальну та колективну) діяльність до вимог і умов споживача.

СК 8. Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації, діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання.

СК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

СК 11. Здатність проводити сучасне мистецтвознавче дослідження з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

СК 12. Здатність презентувати художні твори та мистецтвознавчі дослідження у вітчизняному та міжнародному контекстах.

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 2. Виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

ПРН 3. Формувати різні типи документів професійного спрямування згідно з вимогами культури усного і писемного мовлення.

ПРН 4. Орієнтуватися в розмаїтті сучасних програмних та апаратних засобів, використовувати знання і навички роботи з фаховим комп'ютерним забезпеченням (за спеціалізаціями).

ПРН 5. Аналізувати та обробляти інформацію з різних джерел.

ПРН 8. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти (як джерела творчого натхнення) для розроблення композиційних рішень; аналізувати принципи морфології об'єктів живої природи, культурно-мистецької спадщини і застосовувати результати аналізу при формуванні концепції твору та побудові художнього образу.

ПРН 9. Застосовувати знання з історії мистецтв у професійній діяльності, впроваджувати український та зарубіжний мистецький досвід.

ПРН 10. Володіти основами наукового дослідження (робота з бібліографією, реферування, рецензування, приладові та мікрохімічні дослідження).

ПРН 11. Визначати мету, завдання та етапи мистецької, реставраційної та дослідницької діяльності, сприяти оптимальним соціально-психологічним умовам для якісного виконання роботи.

ПРН 15. Володіти фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації мистецьких творів.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна вивчається протягом другого семестру 4-го курсу (3 кредитів ECTS, 90 навчальних години, в тому числі 40 годин — аудиторні практичні заняття, та 50 години — самостійні).

1 МОДУЛЬ:

1. Особливості та типологія творів на паперовій основі.
2. Типи паперу, старіння, руйнування.
3. Дослідження творів мистецтва на паперовій основі (неінвазивні та інвазивні)
4. Методи консервації творів на паперовій основі
5. Матеріали та методики роботи.

2 МОДУЛЬ

6. Зміцнення та відбілювання паперу
7. Видалення деформацій
8. Робота із зображенням
9. Відновлення втрат основи, консервація ґрунту (за наявності)
10. Тонування реставраційних вставок.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом практичних занять. Самостійна робота спрямована на закріплення тем. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, виконання практичних завдань що були початі на аудиторних годинах.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є заліки. Для отримання заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесу самостійної роботи. Для тих студентів, які бажають покращити результат, передбачені додаткові питання за темами дисципліни (10 балів).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація A (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно		A	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
	90–100		A 95–97		60–63	E

			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачу. За необхідності аспірант має спитати дозволу вийти з аудиторії (окрім заліку). Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції. У разі відрядження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю із студентами.

Під час повітряної тривоги заняття не відбуваються.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Пропускати заняття без поважних причин недопустимо (причини пропуску мають бути підтверджені). Запізнення на заняття не вітаються. Якщо студент пропустив певну тему, він повинен самостійно відпрацювати її та на наступному занятті відповісти на ключові питання.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні заліку тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю помічено списування, студент втрачає право отримати бали за тему, або надається інший перелік додаткових питань. Якщо це відбулось в процесі заліку — студент отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД КУРСУ

1 семестр

Дата	Те ма	Вид заняття	Зміст	Го ди н	Рубіжний контроль	Дета лі
			1 МОДУЛЬ			
Згідно з розкладом	1	практична	Особливості та типологія творів на паперовій основі.	4		
Згідно з розкладом	2	практична	Типи паперу, старіння, руйнування.	4		
Згідно з розкладом	3	практична	Дослідження творів мистецтва на паперовій основі (неінвазивні та інвазивні)	4		
Згідно з розкладом	4	практична	Методи консервації творів на паперовій основі	4		
Згідно з розкладом	5	практична	Матеріали та методики роботи.	4	перегляд	
2 МОДУЛЬ						
Згідно з Розкладом	6	Практична	Зміцнення та відбілювання паперу	4		
Згідно з Розкладом	7	Практична	Видалення деформацій	4		
Згідно з Розкладом	8	Практична	Робота із зображенням	4		
Згідно з Розкладом	9	Практична	Відновлення втрат основи. Консервація ґрунту (за наявності)	4		
Згідно з розкладом	10	практична	Тонування реставраційних вставок	4	перегляд	
Усього за семестр				40		

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
1	Поточний контроль	0–10
2	Поточний контроль	0–10

3	Поточний контроль	0–40
4	Поточний контроль	0–40
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Бали			Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
A+	20	40	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали та приклади за темою. Відповів на додаткові питання. Розширив роботу до рівня тез до конференції. Подача акуратна, без помилок
A	17–19	37–39	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Подача акуратна, без помилок
A-	16	36	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна, без помилок
B	12–15	32–35	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив декілька незначних помилок
C	8–11	22–31	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, є невеликі проблеми з форматуванням
D	4–7	10–21	Студент не в повному обсязі опанував матеріал теми, робота виконана на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматуванням
E	1–3	1–9	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теми, виконана робота має багато значних недоліків (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, невідповідність завданню, невчасна подача виконаної роботи, неохайність подання тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Розширений список літератури наведено у методичних матеріалах. Також на заняттях викладач може порекомендувати додаткові джерела інформації.

1. Auwera Joost Vander. An Old Woman in the Fitzwilliam Museum: Jordaens not Van Dyck. Jordaens Van Dyck Journal: the research publication of the Jordaens Van Dyck panel paintings project. N 2. Amsterdam: University of Amsterdam, Royal Museums of Fine Arts of Belgium, 2021. P. 92 – 97

2. Auwera Joost Vander. Jacques Jordaens and his use of panels: an introduction. Jordaens Van Dyck Journal: the research publication of the Jordaens Van Dyck panel paintings project. N 1. Amsterdam: University of Amsterdam, Royal Museums of Fine Arts of Belgium, 2001. P. 38 – 47.

3. Auwera Joost Vander. Jacques Jordaens, his panels and panel makers: identifications and patterns. Jordaens Van Dyck Journal: the research publication of the Jordaens Van Dyck panel paintings project. N 3. Amsterdam: University of Amsterdam, Royal Museums of Fine Arts of Belgium, 2002. P. 64 – 71
4. Auwera Joost Vander. Jordaens's re-use and enlargement of panels in light of the studio practices and art theory his day: the example of The Adoration of the Shepherds in Bristol. Jordaens Van Dyck Journal: the research publication of the Jordaens Van Dyck panel paintings project. N 2. Amsterdam: University of Amsterdam, Royal Museums of Fine Arts of Belgium, 2001. P. 70 – 83
5. Losos L. Die Technik der Malerei. Praha: Artia Verlag, 1988. 191 p.
6. Бідзіля В.О. Біюциди в реставраційній практиці. Київ: Національний науково дослідний центр України, 2003. 64 с.
7. Жердзицький В. Живопис. Техніка і технологія. Харків: Колорит, 2006. 327 с.
8. Лоханько, В.С. Художні матеріали і техніка живопису. Харків: Мистецтво, 1938. 187 с.
9. Лоханько, Ф.П. Флорова, Т.І. Художні Матеріали: Техніка Живопису Київ: Держ. видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1960. 142 с.
10. Проблеми збереження, консервації і реставрації музейних пам'яток історії та культури: Спецвипуск. Проблеми біопшкодження пам'яток історії та культури /Кол. авторів, кер. Т.О. Кондратюк. Київ: ІПК ПК, 1998. 172 с.
11. Скоп Л. Українське церковне малярство у Галичині: техніка та технологія XV XVIII ст. Львів: Коло, 2013. 192 с.
12. Сланський, Б. Техніка живопису та реставрації Київ: Мистецтво, 2009. 304 с.
14. Цитович, В.И., Лугина Л.Н., Тимченко Т.Р. Технология и экспертиза живописи. Київ: ННДРЦУ, 2002. 90 с.
13. Шуліка В.В. Техніка декорування левкасів слобожанських ікон другої половини XVII століття. *Історичні, культурні, та соціально-економічні аспекти регіонального розвитку*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кременчук: ПП. Щербатих О.В., 2017. С.110 – 112.
14. Шуліка В.В. Техніка декорування та орнаментальні мотиви фактурних левкасів слобожанських ікон другої половини XVII ст. *Могилянські читання 2018 року*. Дослідження сакральних пам'яток України. Збірник наукових праць /ред. рада: О.В.Рудник (голова) та ін. Київ: НКПІКЗ, Фенікс, 2018. С. 197 – 202.
15. Шуліка В.В. Валер Бондар: живопис на склі, творчий метод, техніка, матеріали, реставрація. Український мистецтвознавчий дискурс. №4, 2023 Київ: Національний авіаційний університет; Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 111 – 117.
16. Шуліка В.В. Живопис на склі Валера Бондаря: досвід реставрації. *Наукова реставрація: досвід та новації*. Наукові доповіді XII Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 21 – 22 червня 2023 р. Київ: ННДРЦУ, С. 447 – 451.
17. Шуліка В. Радченко Я. Переяславський іконописний осередок кінця XIX – початку XX ст.: технологічні та художні особливості. *Музей та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності (до 100-річчя Реставраційної майстерні Лаврського музею культур та побуту)*. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції 19 – 20 вересня 2024 р. Київ, Україна. Київ: Національний заповідник «Києво-Печерська лавра», 2024. С. 254–263.